

Timo Saloviita: Erityislapsi oppii paremmin tavallisella luokalla

Teksti: Marika Mäkinen-Vuohelainen

Kuvat: Marika Mäkinen-Vuohelainen, NKL/arkisto ja Porras-Lehti

Verkkolehti Airut 13 /2008

Erityispedagogiikan professori Timo Saloviidan mukaan erityisoppilaat kuuluvat tavalliselle luokalle muiden ikäistensä seuraan. - Kouluintegraatio on toteutunut vasta, kun erityisluokkia ei enää ole tai niitä on vain hyvin vähän, hän sanoo.

Rohkeista kannanotoistaan tunnettu Jyväskylän yliopiston erityispedagogiikan professori Timo Saloviita kyseenalaistaa erityisopetuksen totuttuja ajatusmalleja. Hänen mielestään Suomessa erityisopetukseen siirretään aivan liian monia oppilaita, joiden paikka olisi tavallisessa luokassa. Saloviidan mielestä kysymyksessä on pitkälti opettajien mukavuudenhalu, jonka taustalta löytyy puutteellinen ammattitaito erityisoppilaiden kohtaamiseen ja riittämättömät tukitoimet. Myös valtiovalta saa Saloviidan kritiikissä osansa.

- Nykyinen erityisopetuksen rahoitusmalli kaiken kaikkiaan ei edistä integraatiota, vaan itse asiassa tuottaa segregatiota eli lisää normaaliluokilta erityisluokille siirrettyjen oppilaiden määrää.

- Mitä enemmän oppilaita on erityisluokilla, sitä suuremman valtionavun kunta saa, Saloviita tykittää.

Kuvateksti: Vammaisen lapsen kohdalla ensisijaisena tavoitteena on lähikoulu ja inklusio. Sen jälkeen tulee erityisopetus ja viimeisenä erityiskoulu.

Edistetäänkö inklusiota todella?

Timo Saloviidan mielestä lapsen etu ei suinkaan toteudu erityisluokkaan siirtämällä, vaikka opettaja saattaakin huokaista helpotuksesta päästessään eroon oppilaasta, jota ei halua opettaa. Erityisluokkien tosiasiallisesta tuloksellisuudesta ja sosiaalisista hyödyistä Saloviidalla on voimakas näkemys.

- Erityisluokat eivät paranna oppimistuloksia, mutta leimaavat ja eristävät oppilaan ikäisistään. Myöskään integraation haitoista muille oppilaille ei ole näyttöä. Tiede meni erityisluokkien ohi jo 1960-luvulla, Saloviita väittää.

Niin idealistinen Timo Saloviita ei kuitenkaan ole, että uskoisi kaikkien oppivan samat asiat samassa tahdissa. Eriytettyä ja yksilöllistä opetusta tarvitaan edelleenkin, mutta sen lähtökohdana ei tule olla erityisluokka-ajattelu.

Saloviita kannattaa kaikille avoimen koulun mallia, jossa jokainen osallistuu tavallisen luokan opetukseen vammasta tai oppimisvaikeudesta huolimatta. Luokan sisällä voidaan muodostaa pienempiä ryhmiä, joissa huomioidaan oppilaiden erilaiset tarpeet. Tämä edellyttää useamman aikuisen läsnäoloa opetustilanteessa: opettajien, erityisopettajan ja kouluavustajien.

- Voimavarat tähän saadaan perustamatta jäävistä erityisluokista ja koulukyytien poisjäämisestä, Saloviita sanoo.

Hän viittaa Euroopan erityisopetusneuvoston antamaan suositukseen erityisopetuksen järjestämisestä. Sen mukaan hallitusten tulee noudattaa selvästi määriteltyä ja esitettyä inklusiiviseen opetukseen tähtäävää politiikkaa.

- Täysin erillisessä oppimisympäristöissä olevien oppilaiden määrän väheneminen on osoitus niiden aidosta sitoutumisesta inklusion edistämiseen, Saloviita siteeraa.

Hän painottaa, että inklusiosta on nykyisin jo olemassa paljon kokemuksia ja tutkimustietoa ja tiedetään, kuinka se tulisi toteuttaa.

- Inklusiota voidaan tehokkaasti edistää rahoituslainsäädännöllä, joka ei palkitse kuntia erityisluokkasiirroista. Pelkästään tällä tavalla siirtoja voidaan vähentää ratkaisevasti, Saloviita esittää.

Kuvateksti: Timo Saloviita hämmästelee poliittisten puolueiden näkemysten lähes täydellistä puuttumista inklusiokeskustelussa.

- Ainoastaan Vihreät, Kokoomus ja Vasemmistoliitto ottavat kantaa erityisopetuksen järjestämiseen ja niistä vain Vasemmistoliitto vaatii sitä selkeästi.

Sakkoa segregatiosta

Tilastokeskuksen mukaan Suomessa vuonna 1995 erityisopetuksessa oli vajaa kolme prosenttia oppilaista, kun syksyllä 2006 erityisopetuksen piirissä oli lähes 45 000 oppilasta eli 7,7 prosenttia kaikista peruskoulun oppilaista. Näistä noin 22 000 oppilaan

erityisopetus oli järjestetty joko kokonaan tai osittain yleisopetuksen ryhmässä. Peruskoulun oppilasmäärä kaiken kaikkiaan oli lukuvuonna 2005-2006 noin 580 000.

Erityisopetuksen taustalla on tilastojen mukaan hyvin monenlaisia syitä. Niistä yleisimpiä ovat lievä kehitysviivästymä, kielen kehityksen häiriöistä johtuvat oppimisvaikeudet, aivotoiminnan häiriöt, liikuntavamma tai vastaava, tunne-elämän häiriöt ja sosiaalinen sopeutumattomuus. Näkövammaisia oppilaita erityisopetuksen piirissä on vajaa 300. Eniten viime vuosina on lisääntynyt tunne-elämän häiriöistä ja sosiaalisesta sopeutumattomuudesta kärsivät oppilaat.

- Suomessa erityisopetuksen ja segregaatoin määrää on itse asiassa kaksinkertaistunut sen jälkeen, kun Suomi YK:ssa sitoutui toteuttamaan kouluintegraatiota, Timo Saloviita esittää.

Suomen ohella Euroopan eniten segregoivia maita on muun muassa Sveitsi, jossa rahoitusjärjestelmä on samantyyppinen kuin meillä.

- Mutta Sveitsissäkin rahoitusmallia ollaan muuttamassa vuonna 2010, Saloviita huomauttaa.

- Italiassa ja Kanadan ja Yhdysvaltain monissa osavaltioissa erityisluokkia on vähän tai ei ollenkaan. Näissä maissa on myös tehokkaita inklusion tehoimia.

Saloviita haastaa valtion opetushallinnon ja Opettajien Ammattijärjestön, OAJ:n, erityisen tiukoin äänenpainoin.

- Valtion opetushallinto on valjastettu ajamaan opettajien valikointi-intressejä eikä vammaisia koskevia ihmisoikeussopimuksia, hän väittää.

Jo aikaisemmin Saloviita on esittänyt julkisuudessa, että opetusministeriö asettaisi neljän prosentin rajan erityisluokkasiirroille ja rajan ylittäneitä kouluja sakotettaisiin. Saloviidan haaste on kova, vaikka hallitus onkin juuri suunnannut perusopetuksen kehittämiseen 18 miljoonaa lisäeuroa.

Onko erityisluokkien ja -koulujen vähentäminen varmasti oikea toimenpide kaikkien kannalta? Mihin sijoitetaan esimerkiksi syvästi kehitysvammaiset ja väkivaltaisesti käyttäytyvät oppilaat ja kuka heidän tarpeistaan ja tuestaan huolehtii? Entä miten vastataan opettajien lisä- ja jatkokoulutustarpeeseen?

Integraatiosta ja näkövammaisuudesta

Elämää opitaan vain elämällä, laboratoriossa emme voi lapsiamme kasvattaa.

Liian usein tapaamme kirjattomia ja kaverittomia näkövammaisia lapsia ja nuoria.

Liian monta kertaa vähiten koulutusta saanut avustaa eniten apua tarvitsevaa.

Avustajaan ja apuvälineisiin liittyy myös sosiaalisia ongelmia: sokea lapsi on lennonjohtotornissa apuvälineidensä kanssa ja portinvartijana on henkilökohtainen avustaja.

Keisarisyndooma tarkoittaa, että näkövammaisen nuoren ympärillä pyörivien aikuisten takia toisten nuorten palaute jää saamatta.

Nuori voi mennä myös vammansa taakse, mutta maailma sietää edelleen huonosti toisten etuisuuksia.

Onnistumisen kokemuksia syntyy, kun ponnistelu tapahtuu reilun pelin hengessä.

Merja Heikkonen kommentti-puheenvuorossaan Timo Saloviidalle Ihan tavallisella luokalla –seminaarissa

Opettajat ovat huolissaan osaamisestaan ja resursseistaan

”Opettajat eivät vastusta integraatiota sinänsä, vaan sitä, että se toteutetaan ilman tukitoimia.”

Opettajien jaksaminen on ollut julkisuudessa viime aikoina paljon. Kotiliesi-lehti ja OAJ (Opettajien Ammattijärjestö) selvittivät, millaista opettajan arki on nykyisin. Tulokset kertovat karua kieltään. Hyvä kysymys on, miten integraatio pystytään toteuttamaan kaiken keskellä.

Erityisasiantuntija Marja-Leena Isomursu OAJ:n edunvalvontaosastolta kertoo, että opettajat eivät vastusta integraatiota sinänsä, vaan sitä, että se toteutetaan ilman tukitoimia.

- Opettajat ovat huolissaan omasta osaamisestaan ja resursseistaan, hän sanoo.

- OAJ onkin puhunut opettajien täydennyskoulutuksen puolesta, jota erityisopetuksen puolella kaivataan eniten.

- Koulujen mahdollisuudet tehostaa tukeaan erityistä tukea tarvitseville oppilaille ovat hyvin rajalliset. Tukiopetuksen puute kuvaa hyvin sitä kurjuutta, jonka keskellä koulut tänään elävät.

OAJ pitää olennaisena, että lasten oppimisvaikeuksiin puututaan ajoissa.

- Erityisopetuksessa painopisteen on oltava varhaisessa tuessa, Marja-Leena Isomursu tähdentää.

Lisää OAJ:n ja Kotilieden tutkimustuloksista osoitteesta www.kotiliesi.fi tai Kotiliesi-lehdestä nro 7/2008 artikkelista Levottomia lapsia, uhkailevia vanhempia.

Matias pääsi lähikouluun taistelun kautta

Kuvateksti: Matias Mäkelän lähikouluun asennettiin pääovelle ramppi, jota pitkin ekaluokkalainen rullailee näppärästi sisään.

Ekaluokkalaisen Matias Mäkelän koulutaipaleen alku ei ollut ruusuinen. Matiaksen vanhemmat joutuivat taistelemaan saadakseen poikansa sadan metrin päässä sijaitsevaan lähikouluun, koska tällä on lihassairaus.

Hämeenlinnalainen Miemalan ala-aste näkyy Matiaksen kotipihalle. Lähikouluun Matiaskin mieli, sillä sinne menivät kaverit ja siellä koulunkäyntinsä oli jo aloittanut isovelji.

Hämeenlinnan opetustoimi oli päättänyt kuitenkin toisin: Matias sijoitettaisiin Ojoisten kouluun, jonne koulumatkaa invataksilla tulisi yhdeksisen kilometriä. Miemalan kouluun Matias hurauttaisi pyörätuolillaan hetkessä.

Matiaksen vanhemmat Menna ja Matti Mäkelä eivät tyytyneet päätökseen. Alkoi raskas prosessi, jota myös tiedotusvälineet seurasivat, mutta jonka lopputuloksena Matias pääsi lähikouluun.

Lähikoulun esteettömyyteen liittyvät parannustyöt olivat lopulta varsin vähäisiä: pyörätuoliramppi kouluovelle, porraskiipijä ja wc:n kevyen väliseinän siirto, jotta Matias mahtuu sisään pyörätuolineen. Avustaja Matiaksella on myös, mutta sen hän olisi tarvinnut Ojoisten koulussakin.

Omatoiminen ja iloinen ekaluokkalainen kuuluu nyt joukkoon. Lähikoulun sosiaalinen merkitys lapselle on korvaamaton, mikä pitäisi päätöksiä tehtäessä aina muistaa.

- Kouluun sopiva lapsi vai lapselle sopiva koulu? Matiaksen vanhemmat muotoilevat tärkeän kysymyksen.